

مقدمه

در این فصل، ابتدا درس‌های کتاب تفکر و پژوهش در جدولی در یک نگاه توصیف شده‌اند. سپس فرایند اجرای درس‌ها در هر جلسه ارائه شده است. تصویر صفحه کتاب دانش‌آموزان نیز در پایان فرایند اجرای درس ارائه شده است. همانطور که قبلاً توضیح داده شد اجرای ۱۸ جلسه تجویزی برای همه کلاس‌های پایه ششم یکسان و الزامی است. اما از ۱۱ درس بخش نیمه تجویزی چهار درس انتخاب و اجرا می‌شود. طراحان درس‌های بخش غیر تجویزی نیز برعهده معلم است که در صورت تمایل می‌تواند از درس‌های باقیمانده بخش نیمه تجویزی استفاده کند.

جدول ۱-۴

ردیف	نوع درس	تعداد دروس	تعداد جلسات
۱	تجویزی (الزامی)	۱۵	۱۸
۲	نیمه تجویزی (انتخابی)	۴	۴
۳	غیر تجویزی (اختیاری)	—	۳
۴	ارزشیابی		۳
	جمع		۲۸

جدول ۲-۴- درس‌های کتاب تفکر و پژوهش در یک نگاه

ردیف	عنوان فعالیت	نوع فعالیت	مضمون	مهارت‌ها	زمان	مواد و وسایل مورد نیاز
۱	واژه‌های تصادفی	تجویزی	تعلق و جفت‌سازی، قواعد و مقررات	حل مسئله، استدلال، طبقه‌بندی، نقد	اجلسه	-
۲	دیدنی‌های سرزمین من	تجویزی	انتخاب، هویت	تحلیل، تصمیم‌گیری، استدلال، قضاوت	اجلسه	-
۳	نارنجی پوش امانتدار	تجویزی	انتخاب	تحلیل، قیاس، تصمیم‌گیری، استدلال	اجلسه	متن خواندنی
۴	بوی خوش مدینه	تجویزی	آرزوها، انتخاب‌ها	مشاهده، تحلیل، استدلال، تصمیم‌گیری	اجلسه	فیلم
۵	آفکند	تجویزی	انتخاب، حل مسئله	مشاهده، تحلیل، استدلال، حل مسئله، قضاوت	اجلسه	فیلم
۶	ماه بود و روباه!	نیمه تجویزی	آرزوها و انتخاب	مشاهده، تحلیل، استدلال، استنباط	اجلسه	داستان و فیلم
۷	مارگیر و اژدها	نیمه تجویزی	طمع، آرزوها و انتخاب	مشاهده، تحلیل، قیاس، استدلال، قضاوت و ارزشیابی	اجلسه	داستان

ردیف	عنوان فعالیت	نوع فعالیت	مضمون	مهارت‌ها	زمان	مواد و وسایل مورد نیاز
۸	روش گردآوری اطلاعات	تجویزی	پژوهش (روش گردآوری اطلاعات)	تحلیل، پرسشگری، استدلال، تشخیص روش گردآوری اطلاعات	۱ جلسه	-
۹	طرح سؤال پژوهش	تجویزی	پژوهش (پرسشگری)	پرسشگری، تحلیل، استدلال، قضاوت	۱ جلسه	-
۱۰	مردم پسندها	تجویزی	پژوهش، روش گردآوری اطلاعات (مصاحبه، نظرسنجی کتبی)	تشخیص مسئله، تحلیل، برنامه‌ریزی، گردآوری اطلاعات، استدلال، تصمیم‌گیری، حل مسئله	۲ جلسه	-
۱۱	زیر ذره‌بین	نیمه تجویزی	پژوهش، روش گردآوری اطلاعات (مشاهده)	مشاهده، تشخیص مسئله، تحلیل، برنامه‌ریزی، گردآوری اطلاعات، استدلال، تصمیم‌گیری، حل مسئله	۱ جلسه	-
۱۲	از کجا بدانم؟	نیمه تجویزی	پژوهش، روش گردآوری اطلاعات (منابع چاپی و الکترونیکی)	تحلیل و استدلال تشخیص مسئله، تحلیل، برنامه‌ریزی، گردآوری اطلاعات، استدلال، تصمیم‌گیری، حل مسئله	۱ جلسه	-

ردیف	عنوان فعالیت	نوع فعالیت	مضمون	مهارت‌ها	زمان	مواد و وسایل مورد نیاز
۱۳	ارائه‌ی یافته‌های پژوهش	تجویزی	گزارش پژوهش	تحلیل، استدلال، گزارش نویسی، ارائه	۲ جلسه	-
۱۴	لی لی حوضک	تجویزی	همدلی	مشاهده، تحلیل، استدلال، قضاوت بر اساس نظام معیار	۱ جلسه	فیلم
۱۵	پیوستگی	تجویزی	پیوستگی اجزای سیستم	تحلیل، استدلال، تفکر سیستمی	۱ جلسه	کارت‌های شماره‌گذاری
۱۶	پلنگ‌ها و گوزن‌ها	تجویزی	سیستم، محیط‌زیست	تحلیل، استدلال، تفکر سیستمی	۱ جلسه	ماسک
۱۷	یک اتفاق عجیب	نیمه تجویزی	ماورا، علت و معلول	تخیل، قضاوت بر اساس شواهد، استدلال	۱ جلسه	پاک‌کن
۱۸	آخر خط	نیمه تجویزی	علت و معلول	مشاهده، حدسیه‌سازی، استدلال	۱ جلسه	فیلم
۱۹	ما کجا هستیم؟	نیمه تجویزی	کائنات، در جست‌وجوی معنا	مشاهده، تجسم، استدلال	۱ جلسه	داستان

ردیف	عنوان فعالیت	نوع فعالیت	مضمون	مهارت‌ها	زمان	مواد و وسایل مورد نیاز
۲۰	تپه کوچک	تجویزی	خودشناسی، تکبر و حقارت	تخیل، قضاوت براساس شواهد، استدلال	اجلسه	فیلم
۲۱	میمون‌های گرانبها	تجویزی	طمع، ارزش‌ها	مشاهده، استدلال، قضاوت و ارزش‌گذاری	اجلسه	داستان
۲۲	شکلی دیگر	تجویزی	به گونه‌ای دیگر دیدن	مشاهده، استدلال، تجسم و تخیل	اجلسه	داستان
۲۳	خرسی که می‌خواست خرس باقی بماند.	نیمه تجویزی	هویت	مشاهده، تحلیل، استدلال، استنباط و نتیجه‌گیری	اجلسه	داستان
۲۴	پرواز کن پرواز!	نیمه تجویزی	هویت، کمال	مشاهده، قضاوت و ارزشیابی، استدلال	اجلسه	داستان
۲۵	من عاقبت از این پل خواهم گذشت	نیمه تجویزی	به گونه‌ای دیگر دیدن	مشاهده، استدلال، قضاوت	اجلسه	فیلم
۲۶	کیمیایگر	نیمه تجویزی	طمع و قناعت	مشاهده، تحلیل، استدلال، قضاوت براساس نظام معیار	اجلسه	فیلم

رتبه	عنوان فعالیت	نوع فعالیت	مضمون	مهارت‌ها	زمان	مواد و وسایل مورد نیاز
		غیر تجویزی				
		غیر تجویزی				
		غیر تجویزی				

توجه: در فرایند اجرای درس‌های هر جلسه تعدادی سؤال پیش‌بینی شده است. این سؤالات ابزاری برای جهت‌دهی به گفت‌وگوها توسط معلم است. ممکن است با طرح یکی دو سؤال اول جریان گفت‌وگو به گونه‌ای پیش رود که به سؤالات بعدی نیز پاسخ داده شود؛ اما اگر چنین نشد استفاده از سؤالات بعدی به شما در دستیابی به اهداف کمک می‌کند.

عنوان درس : واژه‌های تصادفی

مضمون : تعلق و جفت‌سازی، قواعد و مقررات
 مهارت‌ها : حل مسئله، استدلال، طبقه‌بندی، نقد
 زمان : ۴۵ دقیقه

تشخیص شباهت‌ها و تفاوت‌ها بین پدیده‌ها و امور مختلف و طبقه‌بندی آنها از جمله مهارت‌های پایه تفکر است که دانش‌آموزان در دروس و پایه‌های مختلف به‌ویژه درس علوم و حتی قبل از ورود به مدرسه با آن برخورد داشته‌اند. توسعه این مهارت و توانایی استدلال برای طبقات در نظر گرفته شده متناسب با موقعیت‌های مختلف ضروری است. در این درس دانش‌آموزان با بررسی تفاوت‌ها، شباهت‌ها، رابطه‌ها در واژه‌های تصادفی فهرست شده ضمن ارتقاء توانایی استنباط، استدلال، و نتیجه‌گیری خود با نمونه‌ای از فعالیت‌های کتاب تفکر و پژوهش آشنا می‌شوند. سپس با وضع قواعد و مقررات برای کلاس درس تفکر و پژوهش، شرایط حضور فعال و مؤثر خود را در این کلاس فراهم می‌کنند.

اهداف

- پرورش مهارت‌های پایه تفکر
- توافق و قانون‌گذاری برای آداب و مقررات کلاس تفکر
- ارتقای فضایل فکری، و توسعه آداب گفت‌وگوهای جمعی

انتظارات عملکردی

- بررسی پدیده‌ها و شناسایی تفاوت‌ها، شباهت‌ها و رابطه‌ها
- طبقه‌بندی واژگان مورد نظر بر اساس معیارهای شخصی
- استفاده از زبان صحیح و دقیق برای توضیح ایده‌ها و تصمیم‌های خود
- همفکری با دیگران و رسیدن به توافق
- سنجش اطلاعات، ارزیابی و به چالش کشیدن ایده‌های خود و دیگران

مواد و وسایل آموزشی: کتاب دانش‌آموز

فرایند اجرا

- از دانش‌آموزان بخواهید کتاب‌های خود را آماده روی میز بگذارند.
 - از آنها بخواهید هر یک در ذهن خود کلمه‌ای در نظر بگیرند.
 - از ده نفر از آنها بخواهید کلمه مورد نظر خود را بگویند و شما کلمات را روی تابلو فهرست کنید.
 - دانش‌آموزان کلمات روی تابلو را در جاهای خالی سؤال یک درس «واژه‌های تصادفی» در کتاب بنویسند و کلمات نوشته شده را به‌طور انفرادی و به صورت دلخواه حداکثر در سه دسته، طبقه‌بندی و برای هر طبقه نامی انتخاب کنند.
- توجه داشته باشید که طبقه‌بندی باید براساس یافتن شباهت‌ها، تفاوت‌ها و رابطه‌های بین کلمات انجام گیرد و عنوان هر طبقه متناسب با ویژگی‌های کلمات موجود در آن طبقه انتخاب شود. دلایل قرار دادن کلمات در هر طبقه و علت انتخاب عنوان باید برای خود دانش‌آموز روشن و قابل دفاع باشد.
- دانش‌آموزان در گروه خود قرار گرفته و طبقه‌بندی مورد نظر، عناوین و دلایل آن را مورد بحث قرار دهند. اعضای هر گروه با گفت‌وگو درباره طبقه‌بندی پیشنهادی خود، روی یک نوع طبقه‌بندی و دلایل این نوع طبقه‌بندی اجماع و توافق کنند. ممکن است دانش‌آموزان در فرصت کم و نداشتن مهارت‌های هم‌فکری در گروه به توافق نرسند. اما از آنجا که دستیابی به این مهارت جزو انتظارات عملکردی برنامه می‌باشد بر تحقق این انتظار در این جلسه و جلسات بعد تأکید داشته باشید.
 - گروه‌ها نتایج گفت‌وگو و تبادل نظر خود را در کلاس گزارش دهند.
 - گزارش توسط سایر گروه‌ها مورد قضاوت و نقد قرار گیرد. به دانش‌آموزان یادآوری کنید به هنگام نقد و بررسی، ابتدا نکات مثبت و بعد نکات منفی یا پیشنهادهای خود را بیان کنند.
 - به دانش‌آموزان یادآوری کنید اجرای بهتر هر کار و فعالیت جمعی نیاز به رعایت قواعد و مقررات دارد. از آنها بخواهید درباره قواعد و مقررات مورد نیاز کلاس درس تفکر و پژوهش گفت‌وگو کنند و قواعد مورد توافق را در کتاب خود بنویسند.
- پاسخ این سؤال، صفات و ویژگی‌های انسان متفکر است که قرار است دانش‌آموزان آن را در طول سال تحصیلی در ساعت تفکر تمرین کنند. برخی از این موارد عبارتند از: احترام به دیگران هنگام گفت‌وگو، تأمل درباره گفتار خود و دیگران، تحمل نقد، انعطاف‌پذیری، رعایت نوبت، کنترل هیجان،

گوش دادن مؤثر، استقلال فکری، و برهیز از اثبات برتری خود و دوست داشتن غلبه یافتن بر دیگران در بحث.

توصیه‌های اجرایی

- به دلیل انتخاب تصادفی واژه‌ها، ممکن است یک یا چند کلمه در هیچ طبقه‌ای قرار نگیرد که اشکالی ندارد.
- در صورت نیاز به زمان بیشتر برای ارائه گزارش و قضاوت و نقد کلاس درباره آن، ادامه بحث به جلسه بعد موکول می‌شود.
- ثبت گزارش هر جلسه در کتاب کار به‌طور جداگانه ضروری است و بسته به نوع فعالیت، یا در حین انجام فعالیت در کلاس یا در همان روز و هفته در منزل انجام می‌شود.
- به هنگام وضع قواعد و مقررات، دانش‌آموزان را هدایت کنید مانند قانون‌گذاران، واژه‌ها و عبارات خود را دقیق برگزینند. اهمیت این کار در ارتقای مهارت به‌کارگیری زبان صحیح و دقیق برای بیان افکار است.
- بهتر است قواعد و مقررات وضع شده توسط دانش‌آموزان روی مقوا نوشته و در کلاس نصب شود.

توجه داشته باشید!

دستیابی به مهارت کار گروهی و توافق روی یک موضوع، جزو انتظارات عملکردی برنامه می‌باشد، بر تحقق این انتظار در این جلسه و جلسات بعد تأکید داشته باشید. در این درس دانش‌آموزان درباره قواعد و مقررات کلاس تفکر توافق می‌کنند؛ رعایت همین قواعد و مقررات در جلسات بعد فرصتی برای دستیابی دانش‌آموزان به مهارت کار گروهی و توافق روی یک موضوع فراهم می‌کند.

فضیلت‌های فکری انسان متفکر

همه ما می‌اندیشیم. اما اگر بر اندیشه خود نظارت نکنیم، متعصبانه، بخشی نگرانه، ناآگاهانه، یا آلوده به پیش‌داوری می‌شوند. این بی‌کیفیتی «اندیشیدن» زبان‌های فراوانی به ما می‌رساند و بر کل زندگی‌مان تأثیر منفی می‌گذارد. فضیلت‌های تفکر ویژگی‌های فکری مثبتی هستند که برخورداری از آنها به ما کمک می‌کند تا بهتر ببینیم. این ویژگی‌ها عبارت‌اند از:

تواضع فکری در مقابل تکبر فکری

تواضع فکری یعنی اینکه بدانیم و آگاه باشیم و اعتراف کنیم که دانستنی‌های زیادی هستند که ما آنها را نمی‌دانیم. لازمه اینکه شخص از نظر فکری متواضع باشد این است که نباید فراتر از آنچه واقعاً می‌داند ادعا کند. تواضع فکری به این معنا نیست که بزدل و ضعیف باشیم یا در برابر هر نظر مخالفی تسلیم شویم، بلکه به این معناست که از گزافه‌گویی، خودنمایی، یا غرور فکری خودداری کنیم، و به مبانی منطقی باورهایمان توجه کنیم و بینیم مبنای باورهایمان چیست و آیا باورهایمان اصولاً مبنای منطقی دارند.

شهامت فکری در مقابل ترس فکری

شهامت فکری یعنی آگاهی از لزوم روبرو شدن با انگاره‌ها، باورها، یا دیدگاه‌هایی که به آنها احساس منفی داریم و هیچ‌گاه به طور جدی به آنها نگاه و درباره آن مطالعه نکرده‌ایم. شهامت فکری یعنی شناخت نسبت به این واقعیت که اندیشه‌هایی وجود دارند که ما آنها را خطرناک یا پوچ می‌دانیم و از روبرو شدن با آنها می‌ترسیم، اما به لحاظ عقلانی موجه‌اند؛ و استنباط‌ها و عقایدی که به ما تلقین شده‌اند نیز ممکن است نادرست یا گمراه‌کننده باشند. برای آنکه درباره امور گوناگون به تشخیص درست برسیم، باید از پذیرش خود به خودی و بدون فکر آنچه «یاد گرفته‌ایم» پرهیز کنیم. اینجاست که شهامت فکری اهمیت پیدا می‌کند.

همدلی فکری در مقابل کوتاه‌بینی فکری

گاهی لازم است، خودمان را جای دیگران بگذاریم تا بتوانیم آنها را واقعاً بفهمیم؛ البته فهمیدن دیگران لزوماً به معنای پذیرفتن نظر آنها نیست. برای این کار، باید از گرایش خودمحورانه که

در ما وجود دارد آگاه باشیم. ما معمولاً مایلیم که دریافتِ خودمان از پدیده‌ها را عین حقیقت بدانیم. اما بعضاً معلوم می‌شود که اشتباه می‌کنیم؛ لازمهٔ فضیلتِ همدلی فکری این است که توانایی بازسازی دقیق دیگر دیدگاه‌ها و استدلال براساس اصول، مفروضات و عقایدی که به ما تعلق ندارد را داشته باشیم. این ویژگی از سوی دیگر به تمایل فرد در به خاطر آوردن موقعیت‌هایی که در آن دچار اشتباه شده، و اعتقاد راسخ داشته که حق با اوست، مرتبط است. یعنی توانایی اینکه از این اشتباهات درس بگیریم و حواسمان باشد که در مسئله‌ها و موضوع‌هایی که همین الان با آنها مواجه هستیم نیز ممکن است فریب بخوریم.

استقلال فکری در مقابل متابعت فکری

استقلال فکری یعنی اینکه، با عقلمان باورها، ارزش‌ها، و استنتاج‌های خودمان را کنترل کنیم. استقلال فکری مستلزم این است که متعهد باشیم که عقایدمان را با معیار قراردادن شواهد موجود ارزیابی کرده و مورد سنجش قراردهیم. زمانی که پرسیدن عقلانی‌ترین کار است پرسش کنیم، آنگاه که انجام عملی خردمندانه است به آن اعتقاد داشته باشیم، وقتی پیروی کردن عاقلانه‌ترین اقدام ممکن است، پیروی کنیم.

شرافت فکری در مقابل نفاق فکری

فهم اینکه باید در تفکر خود صداقت داشته باشیم و در به کارگیری معیارهای تفکر یکدست عمل کنیم و از همان معیارهایی که برای سنجش دلایل و شواهد مخالفان فکری خود استفاده می‌کنیم برای سنجش دیدگاه‌های خود استفاده کنیم. با صداقت مغایرت‌ها و تناقض‌های موجود در فکر و عمل خود را بپذیریم.

پشتکار فکری در مقابل تنبلی فکری

بسیاری از ما در زندگی‌مان به بینش‌ها و حقیقت‌های ارزشمندی دست پیدا می‌کنیم اما بر اساس آنها عمل نمی‌کنیم، چون عمل کردن بر اساس آن حقیقت‌ها و بینش‌ها موجب می‌شود با دشواری‌ها و موانعی مواجه شویم. خیلی وقت‌ها ما اصولی داریم که عاقلانه است و مایلیم به آنها عمل کنیم اما دیگران به نحو غیرعقلانی با ما مخالفت می‌کنند؛ پشتکار فکری یعنی اینکه بر عمل به اصول عقلانی‌مان پافشاری کنیم، از دست و پنجه نرم کردن با ابهام‌ها و دشواری‌ها نگریزیم و برای مواجهه

با آنها وقت و انرژی بگذاریم و آماده پاسخگویی به سؤالاتی باشیم که یافتن پاسخ آنها به زمانی طولانی نیاز دارد.

اعتماد به تعقل در مقابل عدم اعتماد به عقل بشری

اعتماد به تعقل یعنی باور راسخ به اینکه اگر به عقل و خرد مجال ایفای نقش داده شود و افراد به استفاده از عقل و خرد تشویق شوند و اینگونه پرورش پیدا کنند در بلندمدت، نه تنها خودشان بلکه بشریت به منافع عالی تری دست خواهند یافت. اطمینان به اینکه افراد می‌توانند یاد بگیرند که برای خودشان بیندیشند، به دیدگاه‌های عقلانی دست پیدا کنند، نتیجه‌های معقول کسب کنند، منطقی و منسجم بیندیشند، یکدیگر را با دلیل اقناع کنند، بر موانع ریشه‌دار موجود در ساختار ذهن بشر و در ساختار جامعه‌ای که در آن زندگی می‌کنند غلبه کنند و اشخاصی معقول شوند.

انصاف فکری در مقابل بی‌انصافی فکری

انصاف فکری یعنی اینکه با همه‌ی دیدگاه‌ها عادلانه برخورد کنیم و اجازه ندهیم برخوردمان با برخی دیدگاه‌ها تحت تأثیر احساسات یا منافع خودمان (یا دوستانمان، یا جامعه‌مان، یا ملتمان و...) قرار گیرد. این یعنی پیروی قاطع از معیارهای فکری تفکر نقادانه بدون توجه به نفع خود و گروه خود. (اقتباس از خسروانی و باقری)

۱-۴- فرایند اجرای درس‌های فصل انتخاب و تصمیم‌گیری

فصل اول

همه‌ی انسان‌ها در طول عمر خود در موقعیت انتخاب و تصمیم‌گیری قرار دارند. تصمیم‌گیری، فرایند انتخاب آگاهانه است. هنگام انتخاب و تصمیم‌گیری شما مجموعه‌ای از شرایط را بررسی می‌کنید تا یک گزینه از میان چند گزینه‌ی موجود را انتخاب کنید. سپس برای اجرای آن اقدام می‌کنید. در این فصل شما جنبه‌های مختلف تصمیم‌گیری را تمرین می‌کنید.

عنوان درس: دیدنی‌های سرزمین من

مضمون: انتخاب، هویت

مهارت‌ها: تحلیل، تصمیم‌گیری، استدلال، قضاوت

زمان: ۴۵ دقیقه

تصمیم‌گیری، فرایند انتخاب خودآگاهانه است که به فرد امکان می‌دهد تا براساس مجموعه‌ای از شرایط، یک گزینه از میان دو یا چند گزینه موجود را انتخاب و سپس برای اجرای آن اقدام کند. تصمیم‌گیری وجوه مختلفی دارد؛ یکی از وجوه آن در نظر گرفتن ویژگی‌های خود و دیگران شامل توانایی‌ها، علایق، نیازها است. تصمیم‌گیری براساس تمایلات خود، کار چندان دشواری نیست؛ دشواری تصمیم‌گیری زمانی است که باید نظرات و ویژگی‌های دیگران را هم مورد توجه قرار داد. صحبت درباره ترجیحات خود با دیگران و استدلال درباره آن و توجه به ترجیحات دیگران، گفت‌وگو درباره جاهای دیدنی سرزمین خود و توجه به هویت ایرانی - اسلامی از جمله اهدافی است که در این درس پیگیری می‌شود.

اهداف

- پرورش توانایی تصمیم‌گیری با در نظر گرفتن دیدگاه‌ها و ویژگی‌های دیگران
- ارتقای فضایل فکری، و توسعه آداب گفت‌وگوهای جمعی

انتظارات عملکردی

- بررسی اطلاعات موجود در صورت مسئله و طرح پرسش‌های مناسب درباره اطلاعات مورد نیاز
- استفاده از زبان صحیح و دقیق برای توضیح ایده‌ها و تصمیم‌های خود
- سنجش اطلاعات، ارزیابی و به چالش کشیدن ایده‌های خود و دیگران
- همفکری با دیگران و رسیدن به توافق

مواد و وسایل آموزشی: کتاب دانش آموز

فرایند اجرا

موقعیت زیر را برای دانش آموزان بیان کنید.

فرض کنید یک میهمان خارجی به کشور شما آمده و شما می خواهید او را به شهرهایی که جاهای دیدنی دارد، ببرید. کدام مناطق یا شهرها را انتخاب می کنید؟

- سپس از دانش آموزان بخواهید در کتاب خود فعالیت های خواسته شده را انجام دهند.
- سه شهر یا منطقه را که دارای جاهای دیدنی است به طور انفرادی انتخاب کنند و در کنار نام هر شهر یا منطقه دلایل انتخاب خود را بنویسند.
- حالا در گروه شهرها یا مناطق انتخابی خود را فهرست و با بحث و گفت و گو سه شهر و منطقه را انتخاب کنند.
- نتایج کار گروه ها را بدون تکرار نام شهرها و مناطق روی تابلو یادداشت کنید.
- به نام یکی از شهرها یا مناطق به طور تصادفی اشاره کنید؛ سپس از دانش آموزان بخواهید کسانی که این شهر یا منطقه را نام برده اند دست خود را بالا بیاورند. از یک دانش آموز بخواهید دلایل انتخاب خود را بیان کند. انتظار می رود در این تصمیم گیری دانش آموزان به ویژگی هایی مانند سن میهمان، جنسیت او، تجربیات سفر او، کشور زادگاهش، علایق او، وضعیت جسمانی او، فرصتی که دارد و نظایر آن توجه کنند. اگر چنین اتفاقی رخ نداد با سؤالات مناسب دانش آموزان را به تفکر عمیق تر درباره این انتخاب و انتخاب های مشابه جلب کنید.
- از آنها بخواهید یک بار دیگر پرسش ابتدای درس را بررسی و سپس جدول صفحه بعد را کامل کنند.

برای انتخاب و تصمیم‌گیری به چه اطلاعات دیگری نیاز داریم؟	اطلاعاتی که در پرسش وجود دارد چیست؟

- اگر لازم است در مناطق و شهرهای انتخابی تغییری بدهند آن را تغییر دهند.
- سپس با استفاده از خلاصه گفت‌وگوهای دانش‌آموزان و محتوای کادر دو مورد از مواردی را که باید در انتخاب و تصمیم‌گیری به آن توجه کرد بیان کنید.

توجه داشته باشید!

هنگام انتخاب و تصمیم‌گیری براساس هدف یا اهدافی تصمیم می‌گیریم؛ پس اولین گام در تصمیم‌گیری مشخص کردن هدف است. همچنین در شرایطی که تصمیم‌گیری ما درباره دیگران است یا پیامدهایی برای دیگران دارد، توجه به خواسته‌ها، علایق، نیازها، توانایی‌ها، اهداف و اولویت‌های آنها ضرورت دارد.

توصیه‌های اجرایی

- ❖ موقعیت را طوری فراهم کنید که سایر دانش‌آموزان بتوانند درباره چرایی انتخاب از دانش‌آموز پاسخگو سؤال کنند.

❖ در مرحله اول که انتخاب به صورت انفرادی انجام می‌شود به طور طبیعی دانش‌آموزان سه جای دیدنی را براساس علائق و دیدگاه خود انتخاب می‌کنند. در مرحله دوم یعنی تصمیم‌گیری در گروه، دانش‌آموزان پاسخ‌های خود را بررسی و برای توافق با گروه به ناچار انتخاب‌های دیگران را مورد توجه قرار می‌دهند. در مرحله سوم یعنی بررسی در کلاس به ویژگی‌های میهمان و تأثیر آن در تصمیم‌گیری توجه می‌کنند. توصیه می‌شود در مرحله سوم از فن کلاه سفید تفکر^۱ استفاده کنید. یعنی از دانش‌آموزان سؤال کنید: «در صورت مسئله چه اطلاعاتی به شما داده شده بود؟» (فقط گفته شده یک میهمان خارجی به کشور ما می‌آید.)

به چه اطلاعاتی درباره این فرد نیاز داریم، سؤالاتی درباره آن طرح کنند. نمونه این سؤالات عبارت‌اند از:

- آیا این میهمان قبلاً به ایران سفر کرده و تجربه بازدید از جاهای دیدنی ایران را داشته است؟
- از چه کشوری به ایران آمده است؟ و مبدأ سفر چه تأثیری در انتخاب مکان مورد نظر دارد؟
- توانایی جسمانی میهمان چگونه است و چه تأثیری در انتخاب مکان مورد نظر دارد؟
- علائق او چگونه است و چه تأثیری در انتخاب مکان مورد نظر دارد؟ (علائق مذهبی، علاقه به خرید، دیدن آثار باستانی، علاقه به غذاها، آداب و رسوم، مناطق آب و هوایی و ...)
- جنسیت او چیست و چه تأثیری در انتخاب مکان مورد نظر دارد؟

○ هدف او از سفر چیست و چه تأثیری در انتخاب مکان مورد نظر دارد؟

○ و ...

به عنوان مثال تصمیم‌گیری برای کسی که قبلاً به ایران سفر کرده و جاهایی از ایران را دیده است با تصمیم‌گیری برای کسی که برای بار اول به ایران سفر می‌کند تفاوت دارد. تصمیم‌گیری برای فرد سالم و توانمند با تصمیم‌گیری برای افراد ضعیف و سالمند تفاوت دارد. یا کسی که از کشورهای سرسبز به ایران می‌آید دوست دارد به جای شمال ایران کویر ایران را ببیند و ...

۱- کلاه سفید تفکر با بررسی اطلاعات، اعداد و ارقام سر و کار دارد. برای اطلاعات بیشتر به کتاب شش کلاه تفکر، نوشته ادوارد

تعریف و مفهوم تصمیم‌گیری: تصمیم‌گیری، فرایند انتخاب خودآگاهانه است که به فرد امکان می‌دهد تا براساس مجموعه‌ای از شرایط، یک گزینه از میان دو یا چند گزینه موجود را انتخاب کند.

در تعریفی بسیار ساده، تصمیم‌گیری عبارت است از انتخاب یک راه از میان راه‌های مختلف. کار اصلی تصمیم‌گیرنده درک و دریافت راه‌های ممکن و نتایج ناشی از آنها و انتخاب بهترین آنها است، و اگر وی بتواند این انتخاب را به نحوی درست و مطلوب انجام دهد تصمیم‌های او مؤثر و سازنده خواهد بود (الوانی، ۱۳۸۶، ۱۹۹). همان‌طور که در تعاریف فوق مشاهده می‌شود مفاهیمی چون، حق انتخاب و گزینش، آگاهانه بودن، پویایی، فرایند بودن و تجزیه و تحلیل در تصمیم‌گیری مستتر است که در همه تصمیمات، جدا از نوع و سطح آن وجود دارد.

فرایند تصمیم‌گیری: در خصوص فرایندهای تصمیم‌گیری مطالب مختلفی بیان شده است که به دو مورد آنها اشاره می‌شود.

برخی صاحب‌نظران فرایند تصمیم‌گیری را شامل شش مرحله می‌دانند:

مرحله اول، شامل تشخیص و تعیین مشکل و مسئله‌ای است که در راه تحقق اهداف مانع ایجاد کرده است. در این مرحله باید کوشش شود مشکل اصلی و واقعی شناخته و به درستی تعریف شود.

مرحله دوم، یافتن راه‌حل‌های ممکن برای رفع مشکل مذکور است. هر چه راه‌حل‌های بیشتری برای حل مشکل پیدا و تعیین شوند، انتخاب بهتری در تصمیم‌گیری انجام خواهد گرفت.

مرحله سوم، انتخاب معیار برای سنجش و ارزیابی راه‌حل‌های ممکن است. برای آنکه راه‌حل‌ها نسبت به هم مورد سنجش واقع شوند، لازم است آنها را به وسیله معیاری مورد بررسی قرار دهیم. به‌عنوان مثال در این درس ویژگی‌های میهمان معیارهای بررسی درستی تصمیم‌گیری است. پیامدهای هر تصمیم، ارزش‌های ما و دیگران، اولویت‌ها و ... هم معیارهای بررسی درستی تصمیم‌گیری است که در جای خود به آن اشاره خواهد شد.

مرحله چهارم، بررسی هر یک از راه‌حل‌های ممکن بر اساس معیارهای انتخاب شده است. در این مرحله نتایج مثبت و منفی هر یک از راه‌حل‌ها مشخص می‌شوند.

مرحله پنجم، ارزیابی راه‌حل‌ها از طریق بررسی نتایج حاصل از آنها است. هر راه‌حل، با توجه به نتایجی که از آن به دست خواهد آمد، با سایر راه‌حل‌ها مقایسه و اولویت‌ها تعیین می‌شوند. گاهی اوقات ارزیابی راه‌حل‌ها و تعیین اولویت آنها مشکل می‌شود، زیرا بر اساس یک معیار راه‌حلی در اولویت قرار می‌گیرد در حالی که از جهت معیاری دیگر آن اولویت را نخواهد داشت. در چنین حالاتی تصمیم‌گیرنده باید معیاری تلفیقی به وجود آورد و ارزیابی را بر اساس آن انجام دهد.

مرحله نهایی، در فرایند تصمیم‌گیری انتخاب یک راه از میان راه‌های مختلف است. این مرحله بعد از مرحله ارزیابی و تعیین اولویت‌ها، خود به خود تحقق می‌یابد و راه حلی که بهترین نتیجه را حاصل ساخته و بالاترین درجه اولویت را دریافت داشته، راه حل انتخابی است. (اقتباس از الوانی، ۱۳۸۵، ۲۰۰)

علاقه به فرایند تصمیم‌گیری عقلانی و اجرای آن را شامل چهار مرحله به شرح زیر می‌داند:

- تعریف و تشخیص مسئله یا مشکل
- دستیابی به راه‌حل‌های فرضی
- ارزشیابی راه‌حل‌ها و گزینش راه حل یا شیوه عمل مناسب
- اجرای تصمیم (علاقه‌بند، ۱۳۸۳، ۱۶)

تنگناها و مشکلات در تصمیم‌گیری: برخی از تنگناها و مشکلات در تصمیم‌گیری

به قرار زیر است:

- جزئی‌نگری و یک بعدی شدن در تصمیم‌گیری
- کمبود اطلاعات برای تصمیم‌گیری
- عدم تمایل به آینده‌نگری و گرایش به نتایج زودرس
- گرایش به ساده‌انگاری و به دنبال راه‌حل‌های ساده رفتن
- اعمال نظر شخصی در تصمیم‌گیری و اتکای بیش از حد بر تجربیات فردی
- عدم تمایل به اجرای آزمایشی راه‌حل‌ها و فقدان بازخورد فرایند تصمیم‌گیری (اقتباس از

الوانی، ۱۳۸۵)

عنوان درس : فارنجی پورش امانت دار

مضمون : انتخاب

مهارت‌ها : تحلیل، قیاس، تصمیم‌گیری، استدلال

زمان : ۴۵ دقیقه

موقعیت‌هایی وجود دارد که ما ناچار به انتخاب بین خوب و بد هستیم. در چنین مواردی توجّه به پیامد تصمیم ما برای خود و دیگران، معیاری برای تصمیم‌گیری است. در این درس دانش‌آموزان پس از خواندن خبرهایی دربارهٔ پس دادن اموال یافته شده، با قرار دادن خود در موقعیت‌های متفاوت تصمیم‌گیری، دربارهٔ احساسات و تصمیم‌های خود و دلایل آن با دیگران گفت‌وگو می‌کنند. در خلال گفت‌وگو دانش‌آموزان مهارت‌های خود را در بیان افکار و ایده‌ها و استدلال تقویت می‌کنند.

اهداف

- پرورش توانایی تصمیم‌گیری با در نظر گرفتن پیامدهای آنی و آتی آن برای خود و دیگران
- ارتقای فضایل فکری و توسعهٔ آداب گفت‌وگوهای جمعی

انتظارات عملکردی

- بیان احساسات و پیش‌بینی اقدامات خود در موقعیت‌های فرضی
- شناسایی تفاوت‌ها، شباهت‌ها و رابطه‌ها در موقعیت‌های به ظاهر متفاوت
- استفاده از زبان صحیح و دقیق برای توضیح ایده‌ها و تصمیم‌های خود
- قضاوت و ارزش‌گذاری در مورد رفتارها با بررسی همه جانبهٔ آنها
- همفکری با دیگران و رسیدن به توافق

مواد و وسایل آموزشی: کتاب دانش‌آموز

فرایند اجرا

از دانش‌آموزان بخواهید خبرهای مندرج در درس نارنجی‌پوش امانتدار را بخوانند. خبرها به شرح زیر است:

● کارمند آموزش و پرورش دبیرستان پسرانه امام خمینی (ره) شهرستان نظرآباد چند ساعت بعد از پیدا کردن کیف میلیاردری آن را به دست صاحبش رساند. (سرویس حوادث جام نیوز به نقل از شهروند)

● راننده تاکسی دامغانی بعد از پیدا کردن کیف پر از پول و طلا در خودرواش، پس از ساعتی جست‌وجو توانست کیف را به پیرزن صاحب کیف برساند. (جام جم آنلاین)

● کارمند شهرداری تهران کیف حاوی چک، پول نقد و اسناد و مدارک به ارزش دست‌کم ۲۰۰ میلیون تومان را پیدا کرد، همه تلاشش را به کار گرفت تا آن را به صاحبش برگرداند. (سه‌شنبه ۵ اسفندماه ۱۳۹۳)

● رفتگر شهرداری بجنورد کیف مفقودی به ارزش ده میلیارد ریال که محتوی طلا، اسناد مالکیت، چک و کارت‌های اعتباری بود به صاحبش بازگرداند. (سوم اردیبهشت ماه ۱۳۹۱)

پس از خواندن خبرها از دانش‌آموزان بپرسید که با شنیدن این خبرها چه سؤالاتی در ذهن شما مطرح می‌شود. دو مورد از سؤالات خود را در کتاب بنویسند. سؤالات دانش‌آموزان را روی تابلو نوشته و مهم‌ترین نکاتی که مایلند درباره آن گفت و گو شود را مشخص کنند. نمونه‌هایی از سؤالات به صورت زیر است:

- آیا این خبرها صحت دارد؟
- اسم این آدم‌ها چه و وضعیت مالی‌شان چگونه بوده است؟
- چگونه صاحب کیف یا مال را پیدا کردند؟
- چرا آن را پس دادند؟ چرا آن را برای خودشان برنداشتند؟
- اولین تصمیمی که به ذهنشان رسیده چه بوده است؟
- آیا وسوسه شدند پول را بردارند؟
- آیا برای برگرداندن مال مژدگانی گرفتند؟
- و

ممکن است دانش‌آموزان به همه جنبه‌های این قضیه توجه نکرده باشند. شما با پرسش‌های پیگیر به آنها کمک کنید تا در مورد ایده‌های خود و دیگران گفت و گو کنند.

- ۱- احساس خود به‌عنوان کسی که صاحب اموال گم شده است را بیان کنید (از زمان گم کردن تا کمی پس از پیدا شدن آن).
 - ۲- احساس یابنده مال هنگام یافتن آن تا کمی پس از تحویل آن به صاحب مال را بیان کنید (تمایلات، وسوسه‌ها و ...).
 - ۳- انتخاب‌های ممکن برای یابنده مال را بیان کنید.
 - ۴- خود را به‌جای یابنده مال قرار دهید و بگویید چه تصمیمی می‌گیرید؟ چرا؟
 - ۵- فرض کنید این کیف متعلق به یکی از اعضای خانواده شما است، از یابنده آن چه انتظاری دارید؟ چرا؟
 - ۶- در چنین موقعیت‌هایی برای تصمیم‌گیری به چه عواملی / چیزهایی توجه می‌کنید؟ چرا؟
 - ۷- آیا مقدار مال پیدا شده در ارزش و اهمیت برگرداندن آن به صاحبش اثر دارد؟ چرا آری، چرا نه؟
 - ۸- آیا برای تعیین میزان مزدگانی باید به مقدار مالی که پیدا شده توجه کرد؟ چرا آری، چرا نه؟
 - ۹- آیا اصولاً انتظار دریافت مزدگانی برای پس دادن مال، درست است؟
 - ۱۰- اگر صاحب مال مبلغ کمی به عنوان مزدگانی داد، چه قضاوتی درباره او می‌کنید؟ چرا؟
 - ۱۱- آیا تاکنون چیزی را پیدا کرده‌اید؟ چه تصمیمی گرفتید؟ چرا؟
- سپس با استفاده از خلاصه گفت‌وگوهای دانش‌آموزان و محتوای کادر، جنبه دیگری را که باید در انتخاب و تصمیم‌گیری به آن توجه کرد بیان کنید.

 توجه داشته باشید!

توجه به نتایج تصمیم ما برای خود و دیگران، یکی از جنبه‌های تصمیم‌گیری مناسب است.

- موضوع فعالیت در خانه را برای آنها توضیح دهید و بخواهید که در این فعالیت نقش احساسات در تصمیم‌گیری را تا حد امکان دقیق تحلیل کنند.
- «احساسات ما در تصمیم‌گیری‌هایمان درباره یک موضوع تأثیر دارد که می‌تواند نتایج مثبت و

منفی به دنبال داشته باشد. با گفت‌وگو با اعضای خانواده بنویسید، در چه موقعیت‌هایی تأثیر احساسات بر تصمیم‌گیری به جا و مناسب و در چه موقعیت‌هایی نا به جا است؟ با مثال توضیح دهید.»

توصیه‌های اجرایی

❖ فرصت‌هایی را فراهم کنید تا دانش‌آموزان از یکدیگر در مورد چرایی پاسخ‌ها سؤال کنند و با گفتن کلمه «چرا» به‌طور پیگیر استدلال طرف مقابل را دریافت کنند.

❖ ممکن است دانش‌آموزان بدون در نظر گرفتن احساسات صاحب مال و پیامدهای تصمیم خود، بگویند کل مال یا قسمتی از آن را برمی‌داریم، در این صورت از آنها بخواهید کلاه قرمز تفکر را بر سر بگذارند و بگویند نسبت به این تصمیم خود چه احساسی دارند؟ اگر این مال برای خانواده آنها بود چه احساسی داشتند؟ اگر همه افراد این روش را در پی گیرند که مال یافته را پس نمی‌دهیم، در بلند مدت چه می‌شود؟

تصمیم‌گیری ما پیامدهایی برای خود و دیگران دارد؛ بی توجهی به این پیامدها در بلند مدت می‌تواند منجر به رواج ضد ارزش‌ها به جای ارزش‌ها شود. مثلاً یکی از نمونه‌های ضد ارزش این است که برداشتن مال پیدا شده برای خود، یا برداشتن مال کمتر یا مال ثروتمندان امری عادی تلقی شود.

۱- کلاه قرمز تفکر با بررسی احساسات و عواطف سروکار دارد. برای اطلاعات بیشتر به کتاب شش کلاه تفکر، نوشته ادوارد

دوبونو رجوع کنید.

عنوان درس: بوی خوش مدینه

مضمون: آرزوها، انتخاب‌ها

مهارت‌ها: مشاهده، تحلیل، استدلال، تصمیم‌گیری

زمان: ۴۵ دقیقه

در زندگی شخصی هر یک از ما احتمالاً فراوان اتفاق افتاده است که ناچار به انتخاب بین دو موقعیت خوب و خوب یا خوب و خوبتر باشیم. در این درس دانش‌آموزان پس از نمایش فیلم دربارهٔ دو آرزوی خوب قلبی اوئیس قرنی و ضرورت و دلایل انتخاب بین دو خواستهٔ اوئیس با یکدیگر گفت‌وگو می‌کنند. سپس با قرار دادن خود در موقعیتی مثل اوئیس احساسات، نوع انتخاب خود و دلایل ترجیح یک خواسته بر خواستهٔ دیگر را برای دوستان خود تشریح می‌کنند.

اهداف

- پرورش توانایی تصمیم‌گیری با در نظر گرفتن اولویت‌ها
- ارتقای فضایل فکری و توسعهٔ آداب گفت‌وگوهای جمعی

انتظارات عملکردی

- بیان احساسات و پیش‌بینی اقدامات خود در موقعیت‌های فرضی
- شناسایی تفاوت‌ها، شباهت‌ها و رابطه‌ها در موقعیت‌های به ظاهر متفاوت
- استفاده از زبان صحیح و دقیق برای توضیح ایده‌ها و تصمیم‌های خود
- ارزش‌گذاری و اولویت‌بندی خواسته‌ها با بررسی همه‌جانبهٔ آنها
- همفکری با دیگران و رسیدن به توافق

مواد و وسایل آموزشی: کتاب دانش‌آموز، فیلم آموزشی «بوی خوش مدینه» از فیلم‌های جشنوارهٔ فیلم رشد دفتر تکنولوژی و رسانه‌های آموزشی

فرایند اجرا

فیلم «بوی خوش مدینه» را تا قسمت برگشت اویس از مدینه برای دانش‌آموزان به نمایش بگذارید. سپس سؤالات زیر را در کلاس مطرح کنید تا زمینه گفت‌وگو و استدلال دانش‌آموزان فراهم شود.

- در این فیلم چه دیدید؟
 - چرا اویس با وجود داشتن آرزوی دیدن پیامبر(ص) و تحمل سختی‌های راه، بدون دیدن او به یمن بازگشت؟
 - اگر شما به جای اویس بودید چه تصمیمی می‌گرفتید؟ بین آرزوی دیدن پیامبر(ص) و خواسته مادر کدام را انتخاب می‌کردید؟ چرا؟ (در این سؤال سعی کنید دانش‌آموزان دیدگاه‌های مختلف را بیان کنند و به دنبال یک پاسخ نباشید.)
 - آیا در زندگی شما پیش آمده که از آرزوی خود دست بکشید؟ علت چه بوده است؟
 - از دانش‌آموزان بخواهید سؤال زیر را در کتاب خود پاسخ دهند و سپس درباره پاسخ‌ها در کلاس گفت‌وگو کنند.
- دو مورد از بزرگ‌ترین آرزوهایتان را در ذهن مجسم کنید اگر قرار باشد به شرط انتخاب یک آرزو، آرزوی دیگر را از دست بدهید، چه احساسی به شما دست می‌دهد؟
- کدام را انتخاب می‌کنید؟ دلایل شما برای این انتخاب چیست؟
- از دانش‌آموزان بخواهید که نتیجه‌گیری خود از گفت‌وگوهای این جلسه را در قالب یک جمله کوتاه در کتاب خود بنویسند. تلاش برای تبدیل تمام گفت‌وگوهای یک جلسه به یک جمله فرصتی برای تبدیل افکار به کلام و پیام است.
 - مفهوم متن کادر کتاب را با مثال از سؤال انتخاب آرزو برای دانش‌آموزان توضیح دهید.

توجه داشته باشید!

اهداف، آرزوها و خواسته‌های ما اغلب فراتر از امکانات و توانایی‌های ما است و ناگزیر به انتخاب بین گزینه‌ها هستیم، در چنین شرایطی باید ابتدا اولویت‌های خودمان را با استدلال مشخص کنیم.

توصیه‌های اجرایی

❖ همان‌طور که در فصل اول بیان شد رویکرد برنامه تفکر و پژوهش، فطرت‌گرایی توحیدی است. این رویکرد به معنای زمینه‌سازی برای «درک موقعیت و اصلاح آن» است که در تمام فعالیت‌های یادگیری پیگیری می‌شود. به‌عنوان مثال در درس «دیدنی‌های سرزمین من» موقعیت تصمیم‌گیری برای انتخاب سه جای دیدنی با در نظر گرفتن ویژگی‌های میهمان (توانایی جسمی، علایق، تجربیات سفر و...) مورد بررسی قرار گرفت. در درس «نارنجی‌پوش امانتدار» فرصت تصمیم‌گیری بین دو موقعیت خوب و بد مهیا می‌شود. در درس «بوی خوش مدینه» فرصت تصمیم‌گیری در مورد دو موقعیت که هر دو خوب است، اما به دلایلی باید یکی را انتخاب کرد، فراهم می‌شود. این‌گونه موقعیت‌ها مشابه موقعیت‌های فراوانی است که همه در زندگی با آن مواجه می‌شوند و ناگزیر از انتخاب هستند. با چنین فعالیت‌هایی دانش‌آموزان تحلیل موقعیت را تمرین کرده و به درک موقعیت نایل می‌آیند. لذا ارتباط این دروس و تفاوت موقعیت‌های تصمیم‌گیری را برای دانش‌آموزان روشن سازید.

دانستنی‌های معلم

اویس قرنی کیست؟ سیره‌نویسان در اشاره به سلسله نسب اویس آورده‌اند: اویس، پسر عامر بن جزء بن مالک بن عمرو بن سعد بن عصوان بن قرن بن ردمان بن ناحیه بن مراد بن مالک بن ادد بن مذحج^۱ است. برخی بر این باورند که سبب اینکه جد ششم او «قرن» نام داشت، او را «قرنی» و برخی نیز بر این باورند که او را از آن روی قرنی لقب داده‌اند که در منطقه‌ای به نام «قرن المنازل»، از سرزمین یمن زندگی می‌کرد^۲.

آورده‌اند که اویس انسانی وارسته بود. چنان که با شنیدن ویژگی‌ها و آموزه‌های پیامبر اسلام، به حقانیت آن حضرت ایمان آورد. گویا اویس در حدود چهل سالگی اسلام آورده است. او پیش از اسلام آوردن نیز مردی پاک اندیشه و پاک رفتار بود. وی همواره به ارزش‌های والای اخلاقی و انسانی احترام می‌گذاشت و در همه عرصه‌های زندگی، این ارزش‌ها را رعایت می‌کرد. اویس در زادگاه خود سرگرم کار بود و مادری پیر داشت که احترام و نگرانی او را بر همه کارها مقدم می‌شمرد. وی هرگز از دستوره‌های مادرش سر نمی‌پیچید؛ تا آنجا که برای خدمت به مادر و تنها نگهداشتن او، حتی به سفر نمی‌رفت. روزی هجران رسول خدا (ص) او را بسیار بی تاب کرد.

از این روی، نزد مادر رفت تا از او اجازه بگیرد و برای دیدار پیامبر (ص) به مدینه برود. مادر چون به وجود اویس و کمکش نیاز داشت، به او گفت: «برو، ولی زود بازگرد. بیش از نصف روز، در مدینه نمان». اویس با اشتیاق بسیار، برای دیدن پیامبر به سوی مدینه شتافت. چون به این شهر رسید، باخبر شد که رسول خدا (ص) به سفر رفته است. اصحاب به او گفتند: «امشب را نزد ما بمان تا پیامبر از سفر بازگردد». اما اویس گفت: «به مادرم قول داده‌ام که زود برگردم، اینک ناچارم که به یمن بازگردم. شما سلام مرا به محبوبم، رسول اکرم برسانید». سپس عازم یمن شد. هنگامی که پیامبر از مسافرت بازگشت، اصحاب به ایشان گفتند: «بیابان گردی به نام اویس از یمن آمده بود [تا شما را ببیند] و چون شما در مدینه نبودید، به شما سلام رساند و بازگشت». پیامبر خدا فرمود: «آری، این نور اویس است که در خانه ما بر جای مانده است»^۳.

۱- در نام پدر او اختلاف است. برخی او را عامر و بعضی عمرو و بعضی دیگر عروه و گروهی نیز انیس خوانده‌اند.

۲- عباس بن محمد رضا قمی، سفینه البحار، ج ۱، ص ۵۳.

۳- قاضی نورالله شوشتری، مجالس المؤمنین، ج ۱، ص ۲۸۰.

این مرد بزرگ، با اینکه هم عصر رسول خدا(ص) بود، توفیق دیدار آن حضرت را نیافت. با این حال، چنان در ایمان به آیین اسلام و علاقه به رسول اکرم(ص) ثابت قدم بود که پیامبر خدا چندین بار او را ستود.

آورده‌اند: روزی پیامبر در مدینه فرمود: «نسیم دل‌انگیز و پر نشاط خدای رحمان را، از سوی یمن استشمام می‌کنم». سلمان با شنیدن سخن پیامبر پرسید: «ای رسول خدا، مگر چه کسی در یمن زندگی می‌کند که چنین نعمتی در آنجا تحقق یافته است؟» پیامبر اعظم(ص) فرمود: «در یمن شخصی زندگی می‌کند که نام او اویس قرنی است. او روز قیامت یک تنه همچون امتی، محشور خواهد شد و جمعیت بسیاری با شفاعت او به بهشت وارد می‌شوند». سپس خطاب به حاضران فرمود: «آگاه باشید! اگر یکی از شما اویس را دید، حتماً سلام مرا به او برساند و از وی بخواهد که برای من دعا کند»^۱.

پس از رحلت پیامبر اکرم(ص)، اویس همچنان گمنام زندگی می‌کرد تا اینکه نوبت به خلافت امیرمؤمنان، علی(ع) رسید. وی برای یاری علی(ع) به پا خاست و در زمره یاران ویژه ایشان درآمد. اویس قرنی آن قدر لیاقت داشت که حضرت علی(ع) در جنگ صفین به انتظارش نشست و او را ستایش کرد. اویس قرنی، با همه توان در جنگ جمل، امیرمؤمنان، علی(ع) را یاری کرد، ولی تقدیر الهی این بود که در این جنگ، به وی هیچ آسیبی نرسد. وی در میدان جنگ جمل، بارها در حال نیایش، این عبارت را زمزمه می‌کرد: *اللَّهُمَّ الرَّزُقْنِي شَهَادَةً تُوجِبُ لِي الْجَنَّةَ*؛ «خدایا، مقام شهادت را که موجب وارد شدن به بهشت توست، نصیب من کن. اویس، جهاد در راه خدا را بالاترین عبادت می‌دانست. وقتی آواز طبل سپاه امیرمؤمنان، علی(ع) را به هنگام عزیمت به جنگ با معاویه شنید با اینکه در حال وضو گرفتن بود؛ گفت: «هیچ عبادتی نزد من، بهتر از پیروی از علی بن ابی طالب(ع) نیست». پس بی درنگ به سوی سپاه علی(ع) حرکت کرد و به ایشان پیوست^۲. او در جنگ صفین شهید شد. پس از جنگ، امام علی(ع) بر جنازه اویس نماز خواند و وی را دفن کرد. آن گاه بر سر تربتش نشست و به یاد او گریست^۳.

۱- قاضی نورالله شوشتری، مجالس المؤمنین، ج ۱، ص ۲۰۸.

۲- سید محسن الامین العاملی، اعیان الشیعه، ج ۳، ص ۵۱۲.

۳- قاضی نورالله شوشتری، مجالس المؤمنین، ج ۱، ص ۲۸۱.

۴- سید محسن الامین العاملی، اعیان الشیعه، ج ۳، ص ۵۱۲-۵۱۶.

نقل است که پس از شهادت او ایس، نزدیک به چهل و چند زخم نیزه و تیر در بدن او به چشم می خورد^۱.

اقتباس از:

<http://rasekhoon.net/article/show/۷۰۵۷۵۸/> آشنایی با او ایس قرنی

برای اطلاعات بیشتر به سایت‌های زیر مراجعه کنید.

<http://rasekhoon.net/article/show/۷۰۵۷۵۸/> آشنایی با او ایس قرنی

<http://www.hawzah.net/fa/Magazine/View/۳۴۳۷۹/۴۶۲۷/۳۲۸۲> او ایس قرنی

<http://salat. irib. ir/reader. htm. php?read=search&id=۵۶۱>

عنوان درس: آفکنده

مضمون: انتخاب و حل مسئله

مهارت‌ها: مشاهده، تحلیل، استدلال، حل مسئله، قضاوت

زمان: ۴۵ دقیقه

در زندگی شخصی هر یک از ما احتمالاً فراوان اتفاق افتاده است که به اجبار بین دو موقعیت یکی را بر دیگری ترجیح بدهیم. یا اینکه به دلیل پاره‌ای مشکلات تصمیم بگیریم راه خود را از دیگران جدا کنیم و مسیر دیگری برای خود انتخاب کنیم یا بین یک موقعیت سخت و موقعیت آسان‌تر، موقعیت سخت را انتخاب کنیم. یکی از دلایل این نوع انتخاب، تفاوت معیارهای ارزیابی و انتخاب ما با توجه به پیامدهای کوتاه‌مدت یا بلند مدت آن برای ما و دیگران است. در این درس دانش‌آموزان با مشاهده فیلم آفکنده رفتارها و تصمیمات افراد را نقد و قضاوت و از این راه انتخاب و تصمیم‌گیری را تمرین می‌کنند.

اهداف

- پرورش توانایی تصمیم‌گیری با در نظر گرفتن پیامدهای آنی و آتی تصمیم‌ها
- پرورش توانایی قضاوت با در نظر گرفتن همه جوانب موضوع
- ارتقای فضایل فکری و توسعه آداب گفت‌وگوهای جمعی

انتظارات عملکردی

- شناسایی تفاوت‌ها، شباهت‌ها و رابطه‌ها
- استفاده از زبان صحیح و دقیق برای توضیح ایده‌ها و تصمیم‌های خود
- قضاوت و ارزش‌گذاری در مورد رفتارها با بررسی همه جانبه آنها
- همفکری با دیگران و رسیدن به توافق

مواد و وسایل آموزشی: کتاب دانش آموز، فیلم آکند از فیلم‌های جشنواره فیلم رشد دفتر تکنولوژی و رسانه‌های آموزشی

فرایند اجرا

فیلم آکند را برای دانش‌آموزان به نمایش بگذارید. وقتی فیلم به صحنه‌ای رسید که معلم به مرد صاحبخانه می‌گوید: «از همه بدتر فارسی صحبت کردنشونه» فیلم را ثابت نگه دارید و سؤالات زیر را از دانش‌آموزان پرسید.

- در فیلم چه دیدید؟ هنگام گفت‌وگو بر سؤالات زیر تمرکز کنید.
- معلم به چگونه جایی منتقل شده بود؟
- مشکل معلم در مدرسه چه بود؟ مشکل کلاس اولی‌ها چه بود؟ اصولاً این مشکل معلم بود یا کلاس اولی‌ها؟

○ شما اگر به جای معلم بودید در چنین شرایطی چه می‌کردید؟
○ از دانش‌آموزان بخواهید دلایل خود را برای دیگران شرح دهند و آنها هم در این مورد نظر دهند (در این سؤال فرصت پرورش مهارت تصمیم‌گیری و استدلال فراهم می‌شود).

- سپس فیلم را تا آخر پخش کنید و تصمیم معلم را در کلاس به گفت‌وگو بگذارید. سؤالات زیر می‌تواند مورد گفت‌وگو قرار گیرد.

○ شرایط معلم قبلی با معلم فعلی چه تفاوت‌ها و چه شباهت‌هایی داشت؟ چگونه این موضوع را متوجه شدید؟ (دانش‌آموزان باید با اشاره به محتوای فیلم به مقایسه دو شخصیت و دو موقعیت بپردازند. تخیل در پاسخ این سؤال جایی ندارد، ارائه شواهدی با اشاره به جملات دانش‌آموزان مدرسه آکند یا پیرمرد صاحبخانه و ... فرصت پرورش مهارت قضاوت براساس شواهد را فراهم می‌کند.)

- چرا مرد صاحبخانه فکر می‌کرد معلم جدید بدون خدا حافظی رفته است؟

○ پیش‌داوری در قضاوت‌های ما چه نقشی دارد؟

- چرا معلم از بچه‌ها و اهالی روستا زبان آذری یاد می‌گرفت؟ آیا هم زبان بودن برای کمک به دانش‌آموزان کافی بود؟ (توجه دانش‌آموزان را به این نکته جلب کنید که معلم اول هم زبان بود ولی معلم دوم هم زبان نبود ولی همدل دانش‌آموزان بود لذا زبان را هم یاد گرفت.)

- شما در مورد عملکرد معلم قبلی و فعلی روستای آکند چه قضاوتی می‌کنید؟ چرا؟
- آیا در انتخاب‌ها باید خود را بر دیگران ترجیح داد یا دیگران را برخورد؟ آیا در این باره یک

قانون کلی وجود دارد؟ (با مثال پاسخ خود را توضیح دهند).
 ● در پایان گفت‌وگوها رابطهٔ این درس و دروس قبلی و جنبه‌ای که باید در تصمیم‌گیری لحاظ کرد را با استفاده از محتوای کادر آخر درس بیان کنید.

توجه داشته باشید!

گاهی اوقات ارزیابی راه‌حل‌ها و تعیین اولویت آنها مشکل می‌شود، زیرا بر اساس یک معیار راه حلی در اولویت قرار می‌گیرد در حالی که از جهت معیاری دیگر آن اولویت را نخواهد داشت. در چنین موقعیت‌هایی، ارزش‌های والاتر مبنای تصمیم‌گیری قرار می‌گیرند.

توصیه‌های اجرایی

❖ در این درس نیز همانند درس‌های «دیدنی‌های سرزمین من»، «نارنجی‌پوش امانتدار» و «بوی خوش مدینه» دانش‌آموزان مهارت تصمیم‌گیری را از بُعدی دیگر یعنی ترجیح‌نیز دیگران بر راحتی و میل خود تمرین و تجربه می‌کنند. لذا ضرورت دارد گفت‌وگوهای کلاس روی انتخاب‌ها و دلایل آنها متمرکز شود.

❖ در صورت طرح سؤال از سوی دانش‌آموزان دربارهٔ زبان فیلم و چرایی انتخاب فیلم با زبان غیرفارسی، توجه دانش‌آموزان را به مضمون فیلم و همچنین لزوم احترام به زبان و فرهنگ دیگر هم‌وطنانمان جلب کنید.

❖ در صورتی که دانش‌آموزان شما در خواندن زیرنویس فارسی فیلم سرعت کافی را ندارند، این نشانهٔ ضعف مهارت خواندن است. ضمن تلاش برای تقویت مهارت خواندن در طول سال و در همهٔ ساعت‌ها، در این جلسه با دوباره نشان دادن یا توقف روی صحنه‌هایی که در خواندن زیرنویس آن مشکل داشتند مشکل را رفع کنید.

دانستنی‌های معلم

ارزش واژه‌ای است که در هریک از علوم انسانی معنای خاص خودش را دارد، در علوم اجتماعی به طور مستقیم با آرمان‌ها و آرزوهای یک جامعه در ارتباط است. در علم «جامعه‌شناسی»، ارزش به معنای خوب یا بد، شایسته و ناشایست، مطلوب و نامطلوب در نزد یک فرد یا گروه تعریف شده است. بعضی نیز آن را هنجار و معیار انتخاب یک فرد یا گروه در میان انتخاب‌های مختلف مربوط به یک موقعیت، تعریف کرده‌اند.

ارزش‌ها (به لحاظ چیستی) از سنخ مفاهیم و گزاره‌های اعتباری هستند، به طوری که انسان‌ها به نوعی در مقام عمل به آنها ملتزم و پای بندند و به مفاد آنها یا بر اساس آنها اقدام و رفتار می‌کنند. شهید صدر ارزش‌ها را این گونه توصیف می‌کند: «ارزش‌ها در زندگی ما همان آرمان‌های جهت‌دهنده و هدایت‌گری هستند که از جهان بینی ما سر بر می‌آورند و هدف‌ها و روند هدف‌گذاری‌های زندگی‌مان را از رهگذر نقشی که بر جریان تصمیم‌گیری، تصمیم‌سازی و اندیشه‌ورزی ما دارند، زیر نفوذ می‌آورند». (نقل از مبانی نظری تحول بنیادین، ۱۳۹۰، ۸۷)

هالستید نیز در توصیف ارزش و ارزش‌ها می‌گوید: «ارزش‌ها همان اصول، هنجارهای بنیادین، آرمان‌ها، معیارها و قوانین زندگی است که رفتار ما را جهت‌دهی می‌کند و یا در تصمیم‌گیری‌ها نقطه اتکای ذهن ما است و یا اینکه مرجع داوری‌هایمان در باب عقاید و رفتارها است و بالأخره به انسجام درونی و فردی و هویت شخصیمان گره خورده است». (نقل از مبانی نظری تحول بنیادین، ۱۳۹۰، ۸۷)

در این دو توصیف، ارزش‌ها همان معیارها و ملاک‌هایی هستند که در شکل‌گیری هویت و شخصیت کنونی و آینده ما نقش‌آفرینی می‌کنند. اما شهید صدر معتقد است که شکل‌گیری و دگرگونی ارزش‌ها و آرمان‌ها در ساختار شخصیتی ما زیر نفوذ جهان‌بینی ما است. نظام ارزشی و آرمانی هر کس دستاورد فلسفه زندگی او و تفسیری است که وی از خود و زندگی دارد. فلسفه زندگی تعیین‌کننده و جهت‌دهنده نگاه و نگرشی است که ما از خود، زندگی، جامعه و کلیت هستی داریم. اندازه و چگونگی انرژی روانی که هریک از ما را به سوی اهداف زندگی سوق می‌دهد بسته به آرمان‌ها و ارزش‌هایی است که پذیرفته‌ایم. (نقل از مبانی نظری تحول بنیادین، ۱۳۹۰، ۸۷)

عنوان درس : ماه بود و روباه! (انتخابی)

مضمون : آرزوها، انتخاب

مهارت‌ها : مشاهده، تحلیل، استدلال، استنباط

زمان : ۴۵ دقیقه

در اغلب داستان‌ها روباه به عنوان نماد فریب و حيله‌گری معرفی شده است. دانش‌آموزان در این داستان با شخصیت متفاوتی از روباه آشنا می‌شوند، نماد موجودی که می‌خواهد ماه را برای خودش داشته باشد. اما خواست ماه متفاوت است، او درخشندگی در آسمان، نه زندانی شدن در خانه روباه، را می‌خواهد. در اندیشه‌ای که به دنبال آن یک عمل می‌آید معمولاً فردی برای انجام کاری و فرد یا افرادی موجودات دیگری وجود دارند که از این عمل متأثر می‌شوند. در این درس دانش‌آموزان با گفت‌وگو درباره موضوع داستان و برداشت از قضایای آن، از زاویه دیگری خواسته‌ها و روابط متقابل بین موجودات را بررسی، و از این طریق توجه به پیامدهای یک اندیشه و عمل را تمرین می‌کنند.

اهداف

- پرورش توانایی تصمیم‌گیری با در نظر گرفتن پیامدهای اندیشه و عمل برای خود و دیگران
- ارتقای فضایل فکری و توسعه آداب گفت‌وگوهای جمعی

انتظارات عملکردی

- شناسایی تفاوت‌ها، شباهت‌ها و رابطه‌ها
- استفاده از زبان صحیح و دقیق برای توضیح ایده‌ها و تصمیم‌های خود
- قضاوت و ارزش‌گذاری در مورد رفتارها با بررسی همه جانبه آنها

- پیش‌بینی نتایج و پیامدها و بروز رفتار خردمندانه
- همفکری با دیگران و رسیدن به توافق

مواد و وسایل آموزشی: کتاب دانش‌آموز، کتاب و انیمیشن «ماه بود و روباه»، از تولیدات کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان

فرایند اجرا

«ماه بود و روباه!» هم کتاب داستان و هم فیلم دارد؛ لذا شما می‌توانید درس را با خواندن داستان یا نمایش فیلم شروع کنید. قبل از خواندن کتاب یا نمایش فیلم از دانش‌آموزان بخواهید به تمام جزئیات داستان، موضوع کلی، شخصیت‌های داستان، پیام و... دقت و درباره آن فکر کنند. بعد از خواندن داستان یا نمایش فیلم از دانش‌آموزان بخواهید راجع به موارد زیر گفت‌وگو کنند.

- موضوع کلی و پیام داستان چه بود؟ شخصیت‌های داستان چگونه بودند؟
- چه چیز سبب شد روباه به فکر مالکیت ماه بیفتد؟
- ویژگی‌های شخصیتی روباه در این داستان چیست؟
- ماه در این داستان نماد یا تمثیل چه چیزهایی می‌تواند باشد؟
- چرا نویسنده داستان، این شخصیت‌ها را انتخاب کرده است؟ (مثلاً به جای روباه چرا خرس، فیل، یا هر حیوان دیگری انتخاب نشده است؟)
- چرا ماه از زندگی با روباه راضی نبود؟
- چرا تلاش‌های روباه برای راضی کردن ماه به نتیجه نمی‌رسید؟ (روی این سؤال تمرکز و تأکید کنید.)

● آیا شما هم تجربه‌ای مانند روباه داستان دارید؟ به نظر شما از نتیجه این درس برای زندگی چه استفاده‌ای می‌توان کرد؟

- برای جمع‌بندی گفت‌وگوها از محتوای کادر آخر درس استفاده کنید. دو سؤال مطرح شده در کادر از سؤالات کلیدی است که قبل از تصمیم‌گیری باید از خود پرسیم.

توجه داشته باشید!

افراد زیادی در این جهان زندگی می‌کنند و هر کدام اندیشه‌هایی دارند. معمولاً حاصل اندیشه عمل است. این اعمال زندگی افراد و موجودات دیگر را تحت تأثیر قرار می‌دهد. بنابراین، هنگام هر اندیشه و قبل از هر عملی دو پرسش مهم و کلیدی را باید از خود پرسید:

- اندیشه و عمل ما بر چه افراد و موجوداتی اثر می‌گذارد؟
 - اندیشه‌ها یا دیدگاه‌های افراد دیگر دربارهٔ فکر و عمل ما چیست؟
- این مورد نیز یکی دیگر از جنبه‌های انتخاب و تصمیم‌گیری است که باید به آن توجه کرد.

توصیه‌های اجرایی

❖ در درس‌های قبل دانش‌آموزان با جنبه‌های متفاوتی از تصمیم‌گیری آشنا شدند، در این درس نیز با جنبهٔ دیگری از تصمیم‌گیری و انتخاب مواجه می‌شوند که پیامد آن مطلوب هیچ‌کس نیست (ماه، روباه، سایر موجودات جنگل). لذا ضمن ارتباط دادن گفت‌وگوهای این جلسه با درس‌هایی مانند «بوی خوش مدینه»، «دیدنی‌های سرزمین من»، «نارنجی پوش امانتدار»، «آقکند» که در آنها انتخاب و تصمیم‌گیری تجربه می‌شود، به دانش‌آموزان کمک کنید به تفاوت این موقعیت با موقعیت‌های قبلی و پیامدهای آن توجه کنند. در این موقعیت روباه آرزو و اندیشه‌ای دارد که به آن جامهٔ عمل می‌پوشاند اما رسیدن به آن آرزو پیامدهای ناخوشایندی برای ماه، روباه و سایر موجودات بوجود می‌آورد که روباه ناگزیر از برگرداندن ماه به جایگاه خود می‌شود.

❖ همانطور که قبلاً ذکر شد «ماه بود و روباه!» هم کتاب داستان و هم فیلم دارد. توصیهٔ ما نمایش فیلم است زیرا جزئیات دقیقی از روند ماجرا را در زمان کم در اختیار دانش‌آموزان قرار می‌دهد. برخی از همکاران کیفیت فیلم را نامناسب ارزیابی می‌کنند، توجه داشته باشید کیفیت این فیلم مناسب است اما چون صحنه‌های آن در شب اتفاق می‌افتد فقط کافی است آن را در جای تاریک نمایش دهید.

❖ به کارگیری واژه‌های نماد و تمثیل را با ذکر مثال به دانش‌آموزان یاد دهید. مثلاً خورشید نماد درخشندگی است، آب نماد پاکی و

پیوست

داستان ماه بود و روباه، نویسنده و تصویرگر
 آناهیتا تیموریان. تهران: کانون پرورش فکری کودکان و
 نوجوانان، ۱۳۷۹. [۲۸] ص، مصور (رنگی)

کلامه داستان

یک شب که ماه از تمام شب‌های دیگر قشنگ‌تر بود و به زمین نزدیک‌تر، روباه کوچک از کوه بالا رفت و ماه را برداشت و به لانه خود برد. آن شب روباه از بودن ماه در لانه اش خوشحال بود. گاهی می‌خندید، گاهی دور او می‌چرخید، ماه فقط می‌تابید. روباه به علفزار رفت تا برای ماه غذایی دست و پا کند. وقتی برگشت ماه کمی بزرگ‌تر شده بود. روباه خوشحال شد و شروع به پختن غذای لذیذی کرد. او سفره شام را قشنگ چید و رو به ماه کرد تا او را سر سفره دعوت کند. تازه یادش افتاد ماه که غذا نمی‌خورد، ماه فقط می‌تابد.

فردای آن شب ماه کمی بزرگ‌تر شده بود. روباه یک نقاشی قشنگ از او کشید، خواست آن را به ماه نشان دهد، تازه یادش افتاد، ماه که چشم ندارد. روز بعد روباه در جنگل تمرین آواز کرد و به لانه برگشت، ماه را دید که باز هم بزرگ‌تر شده است. خوشحال شد و شروع به خواندن کرد، اما هنوز چند کلمه بیشتر نخوانده بود که یادش افتاد، ماه که گوش ندارد. ماه فقط می‌تابد. شب‌ها می‌گذشت و ماه بزرگ و بزرگ‌تر می‌شد. اما ماه فقط بزرگ می‌شد و فقط می‌تابید. سیزده شب گذشت و شبی رسید که ماه بزرگ بزرگ شد، یک ماه کامل. لانه روباه دیگر گنجایش ماه را نداشت. فردای آن شب، روباه تصمیم خود را گرفت که چطور ماه عزیزش را خوشحال کند. پس ماه را برداشت و با سختی از کوه بالا رفت و دوباره سر جایش گذاشت.

عنوان درس : مارگیر و اژدها (انتخابی)

مضمون : طمع، آرزوها، انتخاب

صلاحیت‌ها : مشاهده، تحلیل، قیاس، استدلال، قضاوت و ارزشیابی

زمان : ۴۵ دقیقه

در این درس دانش‌آموزان با شنیدن داستان مارگیر و اژدها، که از یکی از داستان‌های مثنوی مولانا جلال‌الدین محمد بلخی اقتباس شده است، و گفت‌وگو درباره تغییر شرایط در داستان و عملکرد مارگیر به تحلیل وقایعی که برای مارگیر اتفاق افتاده است می‌پردازند. آنها نظر خود درباره علت وقوع یک پدیده را با دیگران در میان می‌گذارند و برای آن استدلال می‌کنند. همچنین با بررسی تفاوت‌ها، شباهت‌ها و رابطه‌ها بین شخصیت مارگیر و اشخاصی که پیرامونشان وجود دارند و در نظر گرفتن پیامدها نسبت به تحلیل وقایع مشابه اقدام می‌کنند.

اهداف

- پرورش توانایی تصمیم‌گیری با در نظر گرفتن پیامدهای فوری و کوتاه مدت آن
- ارتقای فضایل فکری و توسعه آداب گفت‌وگوهای جمعی

انتظارات عملکردی

- بررسی پدیده‌ها و شناسایی تفاوت‌ها، شباهت‌ها و رابطه‌ها
- ارزیابی و به چالش کشیدن ایده‌های خود و دیگران
- پیش‌بینی نتایج و پیامدها و بروز رفتار خردمندانه
- استفاده از زبان صحیح و دقیق برای توضیح ایده‌ها و تصمیم‌های خود
- استخراج معنا و مفهوم از تجارب خود
- همفکری با دیگران و رسیدن به توافق

مواد و وسایل آموزشی: کتاب دانش‌آموز، داستان مارگیر و اژدها، از کتاب قصه‌های شیرین مثنوی مولوی، جلد اول، نویسنده جعفر ابراهیمی (شاهد)، نشر پیدایش.

فرایند اجرا

● شعر ابتدای داستان را روی تابلوی کلاس بنویسید یا آن را از تصویر کتاب دانش‌آموز بخوانید. اما آن را برای دانش‌آموزان معنا نکنید.

بشنوید ای دوستان این داستان خود حقیقت نقد حال ماست آن

● داستان مارگیر و اژدها را برای دانش‌آموزان بخوانید. اگر از کتاب اصلی آقای جعفر ابراهیمی (شاهد) استفاده می‌کنید از خواندن آخرین سطرها که نتیجه‌گیری از داستان است خودداری کنید.

داستان مارگیر و اژدها

روزی و روزگاری در زمان‌های قدیم مارگیری زندگی می‌کرد. مارگیر به کوه و دشت و صحرا می‌رفت، مار می‌گرفت و آنها را به طبیبان می‌فروخت تا از زهر مارها دارو بسازند. گاهی اوقات مارگیر با ماهایی که می‌گرفت در روستاها و شهرها می‌گشت، بساط خویش را می‌گسترده و برای مردم نمایش می‌داد. مردم هم پس از تمام شدن نمایش سکه‌ای به مارگیر می‌دادند و او با این سکه‌ها روزگار می‌گذرانید. روزی از روزهای زمستان پر برف مارگیر به سوی کوهستان راه افتاد تا مار بگیرد. در دل کوهستان پر برف راه می‌رفت، ناگهان اژدهای مرده‌ای را که جثه‌ای عظیم داشت، دید. نخست خیلی ترسید و گمان کرد اژدها خواب است اما وقتی دقت کرد فهمید جان در بدن ندارد. همین‌طور که اژدهای مرده را نگاه می‌کرد، با خود اندیشید و گفت این اژدها جان می‌دهد برای نمایش در برابر مردم. آن را در میان مردم می‌برم و می‌گویم آن را با همین دست‌های خودم کشته‌ام. آن وقت با دیده احترام به من خواهند نگرست و می‌گویند عجب مارگیر شجاعی. اگر دیو هم در برابرش سبز شود ذره‌ای نمی‌هراسد.

آری مارگیر دلش را خوش کرد به کار بزرگ‌تری که انجام نداده بود. نفس‌نفس زنان اژدهای بزرگ را در کوچه‌های شهر به دنبال خویش می‌کشید و فریاد بر می‌آورد که: اژدهایی را که در شکار کردنش خون جگرها خورده‌ام برای نمایش آورده‌ام. افسوس که مارگیر به سوی مرگ می‌شتافت و خبر نداشت که اژدها در زیر سرما و برف منجمد شده بود و وقتی خورشید سوزان بر او نور بیفشاند زنده خواهد شد. مرد مارگیر، در کنار شط که جای وسیعی برای اجتماع مردم بود بساطش را گستراند، غلغله‌ای در شهر

افتاد. مردم دور مارگیر جمع می‌شدند اما مارگیر روی اژدها را با پلاس و پرده پوشانده بود و منتظر بود مردم بیشتری جمع شوند تا پول بیشتری جمع کند. هنوز نمایش خود را شروع نکرده بود که ناگهان متوجه شد پلاس‌ها و پرده‌ها تکان می‌خورند، خوب که دقت کرد متوجه شد اژدها می‌جنبد. مردم نیز کم کم متوجه زنده شدن اژدها شدند و از هیبت اژدها پا به فرار گذاشتند در همین فرار کردن‌ها عده زیادی از مردم کشته شدند. از آنجا که مارگیر قبلاً ادعا کرده بود اژدها را کشته است نمی‌توانست عقب‌نشینی کند به همین دلیل به سوی اژدها رفت تا او را بکشد اما اژدها آن مارگیر فریب‌خورده را همچون لقمه‌ای خورد.

● سپس سؤالات زیر را در کلاس مطرح کنید.

- مارگیر با خود چه اندیشید که اژدها را به شهر آورد؟
- آیا مرد مارگیر درست فکر می‌کرد؟ چرا آری، چرا خیر؟
- اشتباه‌های مارگیر چه بود و چه نتایج داشت؟
- آیا کسانی را می‌شناسید که گاهی مانند مارگیر رفتار کرده باشند؟ با مثال ویژگی آنها را توصیف کنید.

- آیا شما نیز گاهی (حتی در موارد جزئی) مانند مارگیر فکر یا عمل کرده‌اید؟ اگر بلی نتایج/ پیامد آن برای شما و اطرافیان‌تان چه بوده است؟
- در این داستان مردم با فرار خود مارگیر را با اشتباهش تنها گذاشتند، قضاوت شما در این باره چیست؟ آیا این رفتار را در مورد همه اشتباه‌ها مناسب می‌دانید؟
- با استفاده از خلاصه گفت‌وگوهای دانش‌آموزان و محتوای کادر جنبه دیگری را که باید در انتخاب و تصمیم‌گیری به آن توجه کرد، بیان کنید.

توجه داشته باشید!

تصمیم‌گیری‌های ما نتایج/ پیامدهایی برای خودمان و دیگران دارد؛ این نتایج/ پیامدها می‌تواند فوری، کوتاه مدّت، میان مدّت و بلند مدّت باشد که لزوماً با هم یکسان نیستند. یک انتخاب و تصمیم‌گیری می‌تواند نتایج/ پیامد فوری مناسب داشته باشد، اما در میان مدّت یا بلند مدّت پیامد نامناسب داشته باشد یا بالعکس. در نظر گرفتن نتایج فوری، کوتاه مدّت و بلند مدّت یک انتخاب و اقدام، یکی دیگر از جنبه‌های انتخاب و تصمیم‌گیری است.

● موضوع «فعالیت در خانه» در نظر گرفتن نتایج و پیامدهای خواسته‌ها و انتخاب‌هاست. از دانش‌آموزان بخواهید در این مورد در خانه تأمل کنند و سرسری و فقط به عنوان یک تکلیف با آن مواجه نشوند.

توصیه‌های اجرایی

❖ تلاش کنید زمان را طوری تقسیم کنید که امکان گفت‌وگو راجع به همه سؤالات وجود داشته باشد. دانش‌آموزان معمولاً به صورت کلیشه‌ای بسیاری از پیام‌ها را تکرار می‌کنند. به عنوان مثال، ممکن است در ابتدای داستان پیام آن را بگویند. با سؤالات بیشتر مطمئن شوید که آنها ابعاد مختلف را درک و پیام آن را درونی کرده‌اند.

❖ برای انجام فعالیت در خانه از دانش‌آموزان بخواهید در بیان تأثیر دستیابی به یک خواسته پیامدهای فوری، کوتاه مدت، میان مدت و بلند مدت آن را بنویسند. فعالیت در خانه این درس، با درس «ماه بود و روباه» ارتباط دارد. شما می‌توانید آن درس را به عنوان یک مثال از انتخاب‌ها و تصمیم‌گیری‌هایی که پیامد فوری مناسب داشته، اما در میان مدت یا بلند مدت پیامد نامناسب داشته مطرح کنید.

توجه داشته باشید!

در پایان اجرای دروس الزامی و یک درس انتخابی فصل اول چگونگی تکمیل برگه «خودارزیابی» در خانه را توضیح دهید و بگویید جلسه بعد به بررسی نوشته‌های آنها در کتاب (جلسه ارزشیابی) اختصاص دارد. در فصل دوم جلسه ارزشیابی همان جلسه ارائه گزارش پژوهش است. در فصل سوم و چهارم در پایان اجرای دروس الزامی و یک درس انتخابی هر فصل جلسه ارزشیابی برگزار می‌شود.

۲-۴- فرایند اجرای درس‌های فصل پروژه پژوهشی

در فرهنگ فارسی معنی پژوهش به معنای جستجو، تحقیق، بارطو است. مؤلفه‌ها، خبر دانستن است. تنها چه برخی از پژوهش دارند و چگونه آن را انجام می‌دهند در این فصل از طریق انجام فعالیت پژوهشی به طور عملی، طرح بررسی پژوهشی، تشخیص روش‌های گردآوری اطلاعات برای پاسخگویی به پرسش‌ها، تهیه و ارائه گزارش پژوهش به صورت کتبی و شفاهی را تمرین می‌کند.